

U. q. 137.2

Hoc volumine continentur Herm.
Enri ngij.

1. Differentia de studijs liberalibus urbis Rema's. Enst.
2. Disputat. in Histor. Iustini
3. De iustitia armoru' Suecicorū in Polonos.
4. Dissp. Polit. et Magj: civ: auth. & offic. circa Leges.
5. De iudicijs in Rep: recte instituendis.
6. De gradibus negotijs in Comit Imp Germ: fractavi solitis.
7. De Comitibus Imp Rom. Germ.
8. De Habitibus corporu' Germ: antiqui & novi causis.
9. De Imperatore Rom. Germ.
10. De Rep: Hebræorum.
11. De Rep: antiq: vet. Germ.
12. De moribus & mutat. Osiq: arch.
13. De moribus & mutat. Revm: imp.
14. De concilijs.
15. De Electoribus.
16. De Ducibus & Comit Imp.
17. De Rebus publ. in Genere.
18. De Legatis.
19. De ortu & Mutat. Regnorū.
20. De boni Consiliarij munere.

3
CYRIACI THRASYMACHI
DE JUSTITIA ARMO:
RVM SVECICORVM IN
POLONOS

Perque ea

Liberata à magno periculo
Germania

AD

ANDREAM NICANOREM
EPISTOLA.

EDITIO NOVA

Juxta exemplar Stetinense.

HELMESTADI

Excudebat HENNINGVS MULLERVS

CIO 10 C LVI.

DE JUSTITIA ARMO
IN
FORONOS

liberarius

Rutilius de Roma.

**IUSTIS BELLORVM CAVSIS, NEC PACE
SVPERBA
Nobilis ad SYMMAS gloria venit OPES.**

EDITIONE

LIBRARIUS

LIBRARIUS

FRANCOFURTI MALLERVS
AD C. LXX.

CYRIACVS³ THRASY-
MACHVS ANDREÆ NICA-
NORI
AMICO SVO
S. P. D.

Nentidem ex me quæris, Amice, num quas ego censeam justificas causas esse illorum armorum, quæ Serenissimus Potentissimusque Rex Carolus Gustavus, & Inclytum illud Suecorum Regnum in Polonia Regem & Rempubicam hodie movent: an item existimem bellum illud Polonicum Germanicæ saluti obfuturum, nec ne. De utroque enim per te dubium reddi, varijs in utramque partem hominum sermonibus: non posse tamen non sollicitudine quadam duci cum Germaniæ quia patria est, tum Sueciæ, quia haud dubie est Germaniæ à suis quondam oppressæ liberatrix, & adversus imminencia pericula præsidium. Si videlicet nullæ sint justæ Suecorum armorum causæ, verendum esse, etsi initia feliciter succedant, exigentibus id forte Polonorum in Deum commissis, tandem tamen fatali ruina & illa vindictam iri, summo pariter Germaniæ dispendio. Ad hoc, quasi pro lorica fuisse hætenus Poloniam Germaniæ adversus barbaros populos, Moschos & Tataros: qua fracta videri nos jam imposterum iri expositos eorum tyrannidi & incurfibus.

Ego vero agnosco animum amantem boni publici pariter & intelligentem. Non est autem quare te curæ quidem iste mordeant. Etenim interdum injusta quoque arma, (quæ Dei est sapiens humanarum rerum administra-

4

tio, antequam magnus ille & terribiles dies justum sceleribus supplicium decerneret diuturna satis felicitas excipit. Suecorum vero huic bello justificarum causarum, quales solent à populis & inter populos passim acceptari, nihil deficere: ac proinde non esse quod hætenus quidquam vereare: simul vero, nec fractis licet Polonorum rebus, periculum aliquod à Tataro Moschoque Germaniæ imminere, imo ab eo periculo nos hisce armis potissimum liberari, quoniam ita vis, docebo.

Poteras vero prius illud jam tum didicisse, si qua par erat attentione expendisses, quæ editæ sunt chartæ de causis novi hujus belli. Abunde enim illæ exhibent omnia, nisi quod brevitatem sint fortassis tardiori cui Lectori non nihil obscuriores. Non vacat sane culpa, quod illis lectis nondum acquiescas: sed vulgi sermonibus tanquam fluctu circumagi te patiaris.

Attamen, ceu promisi, dabo operam, ne quis te error amplius hac in re agitet; quoniam id postulat amicitia nostræ jus, & tua expectatio. Ordine igitur agam: initio belli hujus justitia exposita; deinceps facto progressu ad id, ut metu libereris de imminente imposterum Germaniæ à Moscho & Tataro periculo.

Nisi autem vehementer fallor, armorum quidem iustitiam clare docuero, si ostendam duo: *per Polonos scilicet, non per Suecos sterisse hætenus, quo minus dudum inter populos illos firma ac perpetua pax viguerit; Polonos porro multis modis induciarum leges fregisse, quæ sancte hætenus à Suecis sint observata, ac proinde culpa sua latissima ante tempus arma hæc in sese provocasse.*

Principio igitur tenendum est, bellum Suecis cum Rege & populo Polonico non demum nuper capisse, sed fuisse jam per annos quinquaginta sex; & quidem perpetuos: nisi

nisi quod non æque annis omnibus illud ferbuerit, & semel iterum per inducias aliquamdiu fuerit quasi suspensum. Originem belli non Sueci sed Poloni dederunt. Nec enim Suecorum aliquis antehac unquam Polonorum quenquam læserat, multo minus rempubl. eorum aliqua affecerat injuria, donec Sigismundus infestis armis, adutus valida Polonorum manu, patrium Sueciæ regnum anno 1598. adortus est. Infeliciter quidem conatus ille cessit Sigismundo ejusque auxiliariis, imo cum non desineret injuriarum, ab Ordinibus Regni Suecici, quos penes jus illud erat, proscriptus ille est anno sequente & Regni illius dignitate exutus, neque deinceps recuperare quidquam perditæ auctoritatis potuit: moliri tamen nunquam desit cum suis Polonis, clam palamve, prout vires ferebant, quo Regni Sueciæ statum subverteret.

Non repetam Carolo Rege hinc inde gesta. Simul gubernaculo Regni est admotus Gustaphus Adolphus, non multo post iterum more suo classicum cecinit Sigismundus: multum profecturus, nisi nondum Russico bello solutus fueta sibi imprudentia fuisset rem aggressus, & in Sueciæ populo viguisset patriæ amor novoque Regi data fides. Agebatur tunc annus seculi hujus decimus sextus. Recitabo tibi illius moliminis historiam, non meis, non alterius, forte suspecti aut non satis rerum gnari testis, sed scriptoris Poloni verbis, quo minus dubites. Est ille Paulus Piatecius gente nobilis Polonus, dignitate primum Abbas Claræ tumbæ, inde Episcopus initio Camenecensis mox Præmisliensis, Regni Polonici senator, cujus prudentiam & candorem loquuntur quæ edidit Chronica. Is cum fecisset verba quædam de Comitibus Regni Polonici Ordinum, anno isto quem dixi habitis, pergit: *Subsidia quoque Sigismundo Regi pro recuperando Regno Sueciæ fuerunt promissa.* Ad

A 3,

hoc

hoc enim ille animum tunc magis quam unquam alias applicaverat, persuasus quod, dum Gustavus Rex adhuc esset aetate immaturus, facile ab ejus obsequio Sueci possent avocari. In quo negotio miserat quoque ad Regem Daniae suum Legatum Joannem Veiber Praefectum Pucensem, postmodum promotum ad Palatinatum Culmensis, ut illius animum tempestive adjuvandas partes suas flecteret. Nec vana erat talis conjectura, cum iste studia popularia nec dum sibi devinxisset, & plures ibi adessent, qui illatas sibi à Carolo ejus Patre injurias aliqua occasione vindicare cuperent: si modo Sigismundus Rex tali opportunitati rei bene gerenda consilia cautiora conjunxisset. Verum omnia in tempestive, praepostere, ac magis ad premonendum hostem fiebant. Nihilque de istis cum Consiliariis Polonis conferebat Rex, sed cum Suecis ac Germanis tantum, qui pauci, illiquererum & praesertim belli ducendi inexpertes in ejus Aula aderant. Michael Adolphus Comes ab Altheim, (qui etiam sub hoc tempus instituendo novo ad debellandos Turcas Ordine militum speciosius quam utilius laborarat) praecipuus belli illius arbiter in se receperat, quod 20 millia militum Germanorum conscriberet, & classe in Sueciam transportaret, qui tamen nullum experimentum comparandi exercitus, vel conquirenda classes habebat. Et nihilominus expeditionis istius moderatores, praesertim Franciscus Tenagel, (carcerem & tormenta à Matthis Imperatore propter arcana Rudolphi Imper. perpeffus) quem Rex Sigismundus Cancellarium Sueciae renunciarat, ac Gabriel Poze Suecus, illo bellico apparatu ab Altheimio promissio freti, (quasi exercitus in propectu haberetur) bellum in Suecia divulgarent, typo impressis Regiis edictis per Provincias ibi sparsis, quibus populi illi contra Gustavum, uti illegitimum Regem concitarentur. Ac commoverat hoc non leviter eam gentem, rationesque Gustavi turbasset gravissimas, si ibi adfuisset praesto robur aliquod militare, cujus praesidio partes Sigismundiana fulta succrescere potuissent. Sed cum ille copia & classes Altheimii nusquam apparerent, omnes earum parti-

am veriti exemplum, quod ibi tempore Caroli Regis multas simili-
bus Regis Sigismundi consiliis confisos frustratosq; perdidit, se-
se à novandis rebus continuerunt. Gustavus quoque tali prænun-
tio admonitus, tempus longum habuit, ut in singulis Provinciis fide-
liores sibi rectores institueret, qui diligentius omnes hostiles cona-
tus observarent, & Patrem imitatus, praevenire periculum maluit,
bellumque indaxit in Livoniam anno subsequente.

Hæc Piascius. Narraverat ille jam tum ad annum
1613 nonnulla de Sigismundi in Sueciam molitionibus, in
Comitiis Warsaviensibus, frustra tamen, agitis. In recu-
peratione, inquit, Regni Sueciæ subsidium à republ. tantis angustiis
pressa sperari non poterat: insinuatum tamen fuit, ut admoneantur
Ordines, quod Moschua, unde Rex in Sueciam divertere propesue-
rat, amissa, averteretur quoque tanta rei bene gerenda pro vin-
dicando illo Regno occasio, & bellum quod inde Livonia immineret,
meliori compendio Moschovicarū virium averti potuisset. Narrat
idem in descriptione rerum anno 17 & 18 gestarum, expe-
ditionem Suecorum, classico Sigismundi excitorum, in Li-
voniam duce Farensbachio institutam, ejusque proditione
post corruptam: ut &, quemadmodum majore felicitate
ipse Rex Gustavus Adolphus anno 21 in Livonia Rigam
occupaverit, anno autem 23 Sigismundus nova clam agi-
tarit consilia de transferendo in Sueciam bello, quæ Gu-
stavi adventus turbaverit. Sed hæc nihil ad rem nostram,
eoque non est quare hoc loco repetantur.

Quamvis vero omnia infelicitè Sigismundo ac Po-
lonis, Gustavo autem Adolpho Regi ex voto quasi cesse-
rint, non tamen Gustavus Adolphus Rex Regniq; Sueci-
ci Ordines pacem Polonis offerre æquis conditionibus jam
tum anno 23 omiserunt. Non dissimulavit hoc Piascius.
Verba ejus hæc sunt de Rege Sueco: *Præseferebat ille tunc,
quod ad tractandam pacem inclinaret: sed tam importune, absq;*
præpa-

preparatione, cum hoste tam superba ostentatione tumente, tractare, indignum videbatur. Stabat in achoris nimirum prope Gedanum Gustavi classis, excita illo rumore de traducendis armis in Sueciam; impar erat gerendo bello Sigismundus, & tamen indignum scil. Polonis visum pacis oblatae confilia agitare.

Sequente anno 24, irritis Comitibus Warlaviensibus, ob populi Polonici dissidia, etsi summe tenues essent Polonorum vires, Suecorum interim res in Livonia florent, rursus pax Polonis oblata fuit, sed frustra. Dabo iterum testem illum Piafeciū. *In privatis, ait, colloquis Proceres, maxime Lithuani, Regi suadebant, ut consideret quod populi totius Regni bellis praeeritis exhausti, ad vocem tributi sumptusq. belli eos subministrandos induruerant, eoque bellum Suecicum difficilissimum duci possit: potius honestis mediis cum illo hoste transigeret. Ac proponebant conditiones pacis non indecoras, quas fideissimi Gustavi Regis Sueci familiares suggesserant: nempe ut restituta regno Polonia Livonia, universam Esthoniā & Finlandiam cum spe successione in regno Suecia, si Gustavus decederet sine prole mascula, unus ex filiis Sigismundi Regis haberet: titulo quoque Regis Sueciae Rex Sigismundus uteretur, dummodo Gustavus cum eodem titulo Regio Regnum Suecicum secure teneret. Sed nihil profecerunt.*

Anno 25 denuo pacem perennem, vel saltem longas inducias Polonis Sueci, florentissimis rebus, obtulerunt: iterum vero rejecti sunt à Polonis. En testem tibi illū eundem Piafeciū. *Præcipuum inquit, deliberationum Comitialium caput fuit de bello cū Suecis Livonico: ad quod istudum Inducia ad mensem Aprilem proximum stabilita finirent, majores vires apparabant. Nec induci poterant ad prorogandas illas inducias in tractatu interim super hoc habito, nisi Rex Sigismundus eas longiores, nempe in multos annos esse vellet, vel Sueciae Regno se abdicaret, pacemque faceret perennem. Et majores illi sumpserant animos,*
cum in-

9
cum inaudissent in Conveniibus Terrarum (quæ antecedere solent
Comitia Generalia) Polonia Ordines à bello abhorrere, suisq; Nun-
tius ad ista Comitia mandata dedisse, ut nulla tributa pro impensis
belli illius concederent, quibus Regem Sigismundum destitutum,
etiam iniquiores conditiones pacis suscepturum Sueci sperabant.
Nec eos fefellit conjecturo quoad tributa; exigua enim fuerunt
concessa & qua vix debito in præteritis expeditionibus contracto
exolvendo sufficerent. Sed tamen Rex leges pacis aut induciarum
ab ipsis propositas non probavit: quamvis Proceres evidentioribus
argumentis relique Livonia jacturam & majora Reipublicæ in-
commoda inde nascitura demonstrarent.

Vindicavit tam iniquam repulsam Deus, & illo qui-
dem anno omnem Livoniam, excepto uno Dunemundo
sequente magnam Prussia partim, donavit felicibus Sue-
corum armis; Iaroslaviam quoque urbem, penu locuple-
tissimum totius Polonia, subito incendio perdidit.

Interea tamen Gustavus Rex tractatum pacis instituit pe-
nit, teste eodem Piafecio pag. 385 (utor editione Batavica)
imo anno 27 per Legato Hollandicos vel pacem vel trig-
inta annorum inducias amplissimis conditionibus offert
Polono, sed, ut ante hac semper, frustra. Audi quæso nar-
rantem & hoc Piafecium. Legati Hollandici sic abrumpunt de
pace tractanda colloquium, adveniente ad castra Rege Sigismundo
Mense Septembr. iterum instaurarant, & prope ad optatum fi-
nem perduxerant, adnitentibus Proceribus Polonia, Regemq; su-
um pro tranquillitate publica deprecantibus. Tanto magis quod
Gustavus omnium ablatorum restitutionem offerret, præter Ri-
gam, quam ad plenam super jure successionis in Regno Sarcia, du-
rantibus triginta annorum induciis, faciendum decisionem, reti-
nere voluerat. Sed totum illud negotium pene maturum, evertit
nova Regi de recuperando Regno Sueciæ spes injecta ab Austriacis,
quorum inte erat, ut Gustavus bello Polonico distineretur & à

B

Germa-

Germanicis rebus averteretur. Ad finem enim tractatum, cum postmodum pacis leges concludi & publicari debuissent, advenerat cum Stanislao Rakowski ab Hispano Rege missus Gabriel Roy, & paulo post ejus collega Baro de Auchy, qui promissit: quod intra duos menses Regis Hispania impensis, classis viginti quatuor navium bellicarum insinu Baltico comparanda esset, eiq; imponendi duodecim mille milites, à Valnstenio jam ad hoc destinati, in Sueciam trajicere, ibiq; sedem belli figere deberent, ac impensis Regis Hispania sustentari, donec bellum duraret: Ad quod ducen-
ta millia talentorum Imperialium in collybis se habere prompta dicebat. Tam speciosus itaq; promissus confusus Rex, inducijs pro Regno Suecie, quod vivens illis auxiliis recuperare maluisset longioribus subscribere renuit, & rebus infectis Varsoviam rediit ad Comitum Regni.

Delusus fuerat ab Hispano Sigismundus, adhuc classem novem instructissimarum navium perdidit, Gustavo contra pleraque feliciter successerant; hic tamen promptus fuit ad acceptandas inducias, interventu Gallia & Anglia Regum, ex usu Poloniae potius quam suo anno 29 pactas, Sigismundus vero perdifficilis. Diferte idem restatur Piafecius; Regem talem pactationem improbasse. Exoratus tamen, addit, à Senatu, ut bellum illud tam difficile ad feliciora reipubl. tempora differret, eam suscepit, approbataq; publico Ordinum decreto permisit. Audi vero fodes & Stanislau à Kobyerzycko Kobierzicki, Castellatum Gedanensem, florentissimum historiae Vladislai Principis scriptorem. Verba ejus hæc sunt l. II. pag. 226. Tandem bellum illud Præzemicum quod ultra quadriennium gestum erat, inducijs in quin-
quennium stabilitis conquievit. At Rex Sigismundus difficulter in eas consenserat, & antea multoties sollicitatus ab Ordinibus, ut honestis, quas offerebant Sueci conditionibus, vel perpetuam, vel plurimum annorum termino circumscriptam conficeret pacem, neve
reipubl.

rempubl. molesto implicaret bello, nunquam adduci potuit: spei in-
jecta ab Austriaco ultra modum memor tenaxq, quam illi ad re-
cuperandum patrium regnum fecerant, Multa alia idem il-
le laudato ante loco narrat, quæ luculente docent, quan-
tum inhiarit etiam tum Sigismundus vanis Hispanorum
promissis, de invadenda Suecia: plura forte additurus, nisi
illum classis Hispaniæ, quam Hollandi post Trompio duce
deleverunt, consilia latuissent.

Tertius insecutus annus Gustavum pariter & Sigis-
 mundum extinxit. Nemo tamen non facile videt, quam-
 diu quidem Gustavus potitus est rerum, per Polonos ste-
 tisse solos, quo minus firma pax inter utrumque regnum
 coierit. Eluxit sane idem studium pacis in Gustavo, et-
 iam defuncto jam Sigismundo, quod ad Polonicum Sena-
 tum interregni tempore misso Legato, studiose illum mo-
 nuerit ea agere, quæ imposterum paci componendæ pos-
 sent prodere. Narrabo & rem illam verbis Piascej qualia
 habentur pag. 452 Orator (inquit) ille repetitis longo tempo-
 rum ordine principis culta Polonis cum Suecis amicitia, eandem
 fato malo interruptam, cum jam, inquit, obicem fors removerit (Si-
 gismundum Regem innuebat, ne verbo tamen cum lesit aut nomi-
 navit) facile reconciliari posse, Suecorumq, studium ad hoc non
 defore asserebat. Iteratisque Orationis suæ argumentis persua-
 dere conabatur, ut Ordines dum sui juris essent, & priusquam Re-
 gem eligerent, ea omnia, quæ reconciliationem hujusmodi, pacemq,
 tractandam impedirent, tollere studerent. Nempe ut non elige-
 rent Regem ex Regis Sigismundi filijs, nisi prius isti renunciarent
 hereditati Regni Sueciæ: quod unicum pro renovanda cum Regno
 Polonia pace perpetua Suecus Rex exposcebat. Responditq, et Ar-
 chiepiscopus ac Marschallus Equestris, Republicam à pace justa
 & honesta non abhorreere, & circa electionem Regis ea quæ è Re-
 publica futura essent, curare velle. Tandem anno 35 pacis
 sunt

funt Stumdorfianæ postremæ induciæ in annos sex & viginti. Etiam tum vero Sueci pacem maluissent: impediverunt autem Vladislaus Rex ejusque fratres, quibus eorum favor potior fuit quam salus publica. Diserte Piascius pag. 480. *Et quidem propositum omnibus erat, universas inter hæc Regna controversias sopire, solidamque in perpetuum pacem stabilire. Sed cum Rex Vladislaus cum suis germanis fratribus, uti Sueci requirebant, titulo Regis Sueciæ, & jure hereditaria Successionis in Regno Sueciæ abdicari (licet hoc circa suam inaugurationem Polonis syngrapha secretiori caverat) omnino nollet; non nisi induciæ ad annos viginti sex, nempe ad undecimam mensis Julij diem, Anno Christi 1661 fuerunt stabilite.* Imo ipsæ illarum induciarum leges pacis studium in Suecis manifestum fecere. Reddiderunt enim hi Polonis Elbingam, Marienburgum, Dirschaviam, Brunsbergam, Pilaviam, & in universum omne quicquid Prussiæ occupaverant, sola Livonia sibi retenta; simulque pepigerunt, ut durantibus induciis semel atque iterum de pace componenda ageretur

Nec vero etiam illas de pace tandem aliquando constituenda tractationes Sueci, quantum in ipsis fuit, intermiserunt. Bis magnis factis sumptibus, & corrogatis hinc inde Mediatoribus, Legati Lybecam illi fini missi sunt. Advenerunt quidem & Polonici. Sed hi primo statim congressu non dubitarunt producere tabulas plenipotenciales, quas appellabant, non tantum multis vitiis refertas, verum tales etiam, quibus Polonus Rex Sueciæ Regem sese diceret, atque ita Regnum Sueciæ sibi palam vindicaret. Vetitum id omne diserte erat legibus nuperis induciarum, atque adeo ne quidem salvis induciis id licebat; quæ potuit hoc ergo tolerari cum de componenda pace ageretur? Nonne aperte illud nudavit, statim circa initia, à pace alienum animum? Serio moniti Poloni Legati à Legato Galliæ Regis, nego-

negotiorum pacis mediatorum, agnoverunt etiam ipsi delictum, polliciti intra tres quatuorve hebdomades, emendata hac culpa, novis tabulis iusto Suecorum Commissariorum desiderio se satisfacturos. At quid fit? Abeunt dies, abeunt hebdomades indictæ, magna sumptuum, maxima temporis jactura. Conventi iterum Polonici Legati, postremo affirmant: *non se fuisse ausos Regem suum de omit-tendo titulo Regum Sueciæ compellere.* Non temere quidem id crediderit haud nescius, quanta procerum Polonorum in Regem sit auctoritas. Esto vero. At si Rex contra pacta conventa ne titulo quidem illo voluit abstinere, & si Commissariis ejus certum fuit, hoc etiam indignum facinus approbare, nonne liquet Polonis studium pacis, tum sane, ne quidem fuisse cordi?

Frustraneum huic de pace primum congressum excepit non multo post alter. Etsi enim iusta indignatione moti Sueci potuissent secundum conventum Polonis denegare, noluerunt tamen in se quidquam desiderari eorum quæ ad pacem reducendam faciunt; quo tandem aliquando quieti publicæ Regnorum consuleretur. Legati Suecici exhibuerunt suas quas vocamus plenipotencias. In ijs nemomus quidem aliquid quod reprehenderet, potuit invenire. Polonorum vero tabulæ inscriptum quidem illum titulum non dederunt; in sigillo tamen & Regni Sueciæ insignia pariter & Regis Sueciæ nomen aperte præ se tulerunt. Quod est altera manu lapidem altera pacem porrigere. Et vero hoc quoque ludibrium ipsis induciarum legibus receptisque moribus adversari, agnovit ipsemet Zadzechius, caput Legationis Polonicæ regnique magnus Cancellarius; agnoverunt Angliæ pariter & Foederatorum Belgico-Germaniæ Ordinum Legati, pacis tractatum futuri mediatores. *Questi hanc novam injuriam quidem*

quidem sunt Sueci & quidem jure merito; paratos tamen sese ostenderunt non modo ignoscere & huic culpæ, sed exspectare Lybecæ emendationem, quo integris tabulis procuratoriis tandem aliquando sanctum pacis negotium liceat aggredi. Urserunt illam emendationem Moderatores etiam atque etiam. Frustra & hæc omnia. Post longam tergiversationem responsum denique est à Polonis: *Regem suum Cosackis debellandis occupatum vix admissurum sigilli mutationem: utq; id persuaderi possit, non tamen ibi in promptu fore artificem sigillis sculpendis idoneum.* Quasi vero ingens opus sit sigillum sculpere, & si non in castris, tamen in vicinis oppidis desint id qui præsent. Ita denuo Polonij cum Rege suo, ne id quidem, quod paci componendæ ceu fundamentum ex pacto jam substratum erat, ratum habentes, adversum paci animum palam præ sese ferre haud sunt veredandi.

Paulo antequam Regni aviti sceptrum in usitato exemplo deponeret Serenissima Christina, advenit quidem Holmiam Legatus à Poloniæ Rege missus ad Reginam Canazilius, affirmans Regem Regniq; Poloniæ Proceres, suos Legatos plenipotentibus exacte instructos in Sueciam missuros, qui de pace transigerent: Sed quis prudens non advertit, tantum in speciem hoc actum, non serio, post elusos binos illos per induciarum leges indictos solemnes de Pace congressus? Imo quis non suspicetur aliquid monstri Legationem illam aluisse; utpote quum ipso illo tempore novanda esset Regni Suecici administratio, quam sibi uni jure deberi Rex Polonus noluerat hæcenus vel leviter dissimulare?

Pro candore suo, & qua pollet, animi generositate, non potuit hoc noviter tum constitutus Rex Serenissimus Carolus Gustavus dissimulare; nec tamen etiam ita ipse

ipse desit, ad seriam de Pace tractationem vel tandem
 aggrediendam, Redem Procereſque Polonos invitare.
 Hinc per ipſummet Regni Sueciæ Magnum Cancellarium,
 ut ſenio gravem ita meritis longe Illuſtriſſimum, Oxen-
 ſtiernam, Canizilio juſſit reſponderi. *Se quidem teneri ſin-
 gulari deſiderio componendi iſthac diuturna & cruenta utriuſq;
 Regni diſidia: ſed antecedentium temporum veſtigiiſ admoni-
 rum vereri merito, vel eadem qua hætenus data ſunt ludibriis
 & injurias, vel rerum inania & eluſorias procrastinationes. Nec
 verofas eſſe aut ſatis ex decoro, perinde ut factum antehac: poſtu-
 landis mediatoribus moleſtiam Regibus & Principibus exteris
 creare: ſpecioſo apparatu quaſi maxima acturos in conſpectum or-
 bis prodire, at mox obice agendis rebus injecto diſcedere. Quo lu-
 dibrium vicinis gentibus, inter Regna pacanda mutua ſuſſiciones,
 animi conciliandi ad magna odia commoventur. Induciarum
 legibus per binos, etſi irritos, congreſſus, à parte Sueciæ abunde eſſe
 ſatiſfactum. Cumprimis eo, quod Regis Poloniae ludibriis ſemel
 iterumq; in primo Lybecenſi conventu Sueciæ ignoverit. Quod
 idem Rex ſolemniter per actus primi congreſſus admonitus, non
 dubitaverit etiam alterum congreſſum iſdem prope ludibriis
 rumpere, id verò vel patientiſſimi Principis animum ledere. Si
 tamen etiamnum cordi ſit Poloniae Regi pax certa ſolida, & dura-
 tura, prætermiſſis tandem aliquando illis inutilibus præjudiciorum
 injuriarumq; plenis legationibus, veniret ille & Reſubl. Polonica
 per idoneos plenipotentarios ad rem ipſam pacis, ſine ulterioribus
 ambagibus, & quidem veniat cito. Expeturos Polonos in omnibus
 Regiam ſuam æquanimitatem. Diſidia Regnorum Sueciæ & Polo-
 niæ alias gentes non tangere. Solo longo annorum decurſu merito
 eſſe debere obliterata. Quo compendioſius eorectius componi
 omnia. Si non placeat Regi & proceribus Poloniae ea pacis compo-
 ſitio, nihil ſua intereſſe. Proſuturum tamen, ſi Legatus nullus
 redeat non ſatis munitus facultate componendæ pacis, Sin, fore id
 ſibi*

Sibi certo documento, non pacis desiderio, sed quocunque alio potius consilio ambages illas instrui. Et vero si pergant Poloni mittere eos Legatos qui sese orbemq; universum decipiant, aut literas iuribus dignitatq; Regni Suecia derogantes, non posse non sese eos documentis edoctum aliud judicare, quam Regem Polonia suscipere, deq; habere sacrosanctam pactorum fidem.

Cum hoc acri responso, quod tamen simul feriam ad pacem adhortationem comprehendit, dimissus ad suos est Canazilius. Indubie & Regi pariter & Proceribus Poloniae nihil non horum ex fide ille retulit. Nonne par itaque fuisset, cum alterutrum ut agerent usque adeo serio admoniti essent, vel tandem mittere idoneos componendae pacis Legatos, vel saltim in idoneis mittendis gliscientes jam suspiciones non fovere, & animos ægros non porro accendere, si Polonis fuit aliquod pacis non fucatum studium?

Verum hisce etiam omnibus habitis insuper, adventit Holmiam superiore hyeme ex Polonia missus Ioannes Morstenus, non instructus facultate componendae pacis, sed quantum præ se ferebat, paraturus tantum præliminaria, quæ dicuntur, circa locum & tempus futurorum de pace tractatum. Directe hoc adversabatur illi per Canazilium dato responso Regio. Iustus ex more, antequam admitteretur Morstenus, apographum fiducialium literarum exhibere, produxit tabulas, in quibus etiam utriusque Regis titulis solito rectius fuerit cautum, sub finem tamen numerati sunt Poloni Regis *Regnorum* anni: vana quidem, occulta nihilominus juris in Sueciae Regnum, ex more consueto, commemoratione. Cumque studiose fuisset inter Reges pactum, de vocula *Et cætera*, quibusdam tituli Regij vocibus adjicienda, omissam illam esse deprehensum est. Minutias dixeris: at in illis latent grandia, & tolerata

tolerata ad solidas injurias muniunt viam. Posterius sane conjunctum est cum tacito Regis Sueciæ præ Polono vilipendio; quasi ille hoc sit inferior. Prius arcanum jurium in Sueciæ Regnum vindicationem continet: rem & Regi & Ordinibus Regni Sueciæ neutiquam tolerandam. Si minutia sunt, quare per illas Poloniae Rex pungere Regem Sueciæ voluit? Certe etiam hæc arguunt, quam ille sit animo à vera concordia alieno.

Morstenius culpam excusare conatus est, incuria sribarum regionum. Sed quis non videt hoc quam sit frivolum? Quasi scribis Polonicis solemne sit, errare in solis literis ad Reges Sueciæ scribendis. Et vero incuria sribentium, ab iis, quibus relegere scripta in officio est, quare emendata non est? Enim vero ipsamet talis incuria conjuncta est cum contemptu. Nec enim per incuriam tractari solent res grandes & majoris momenti: quales utiq; sunt quæ paci aut bello possunt ansam aut fomentum dare.

Commovit hæc quidem recens injuria generosum Regis animum; sufficere tamen in pœnam credidit, nec literas ipsas nec Morstenium tanquam internuncium admittere. Quo nihilominus ostenderet Rex, adhuc sibi esse animum in pacem propensum, benignissime Morstenio significari fecit: *Quamvis Rex non amplius obligetur illi per Canazilium data declarationi de admittenda pacis tractatione, cum illam irritam Poloni reddiderint; non passurum tamen divelli se à constante instituto de pace rebus omnibus præsferenda, si ea qua per Canazilium indicata est ratione, citra ambages, & ex necessitate horum temporum, talis pax obtineri possit, qua dignitati Regiæ ac Regni, & subditorum securitati, imposterum satis est præsfectum.* Idem per Senatores Regni Sueciæ ad Senatores Regni Poloniae plenius perscribi Rex curavit.

C

visa

visa tibi est, Amice, & lecta illa Senatorum Suecicorum
 epistola. Si sane eam qua decet cura expenderit, liquido
 apparebit & serio illos studuisse componenda paci, & Se-
 natores Poloniae, gravissimis adductis rationibus, ad pa-
 cem, quasi solemnibus literis, invitatos esse. Ex adverso
 in Polonia etiam haec monita vel surdis auribus vel non ex-
 quis animis videntur excepta: etsi ipsa illorum res afflictissi-
 ma nullum promptius remedium quam solidam cum
 Suecis pacem flagitarent. Quod sane ego sciam, Lega-
 ti nulli de componenda pace advenerunt ex Polonia, nisi
 cum jam pars exercitus Regij excubaret in illorum finibus,
 & ipse Rex armatus staret in procinctu.

Igitur Suecos hostilia agitare in Polonos iustissimis de
 causis, utique ex hisce omnibus palam est. Quae enim illi
 animo alio fuerint, cum Poloni pacem omnem toties ho-
 nestis conditionibus oblatam repudiaverint? Nec vero li-
 cet non hostem agere in eum, qui pax quo minus coeat
 obnuitur, nisi opprimi velis.

Ceterum dixeris tu fortassis, Inducias tamen pactas
 inter utrumque populum in annos sex & viginti, ac proin-
 de anno demum sexagesimo primo finiendas; quas prae-
 pere adeo infestis armis abrumpi, nefas esse. At vero quis
 sive justus sive prudens affirmaverit, omnium omnino in-
 duciarum, nullo habito discrimine, finem demum semper
 expectandum? Interdum arma iustissime maturari in par-
 tem, quae fidem induciarum fregit, apud omnes gentes re-
 ceptum est. Attende vero, mi Nicanor, quem admodum
 circa inducias sese Poloni gesserint, & Uladislao pariter &
 Ioanne Casimiro Regibus.

Fervebat Uladislao vivo bellum Suecorum cum Ca-
 sare, cautumque lege erat: *Quod Rex Vladislaus ac ejus suc-
 cessoros Reges Poloniae, Regnum item Poloniae & Magnus Du-*

caus Lithuania, cum provinciis & Principibus sibi subjectis, nil hostile moliri debeant durantibus istis induciis, contra Christianam Reginam Regnumque Suecia & ejus provincias ac civitates, & nulla classe armata uti, neque eam aliis quibuscunque subministrare contra illud Regnum.

Non numerabo inter læsa conventa, quod simul induciæ pactæ sunt, sex millia equitum Polonorum, duce Paulo Noskonski præfecto Lomziacensi, signa Cæsarea acceperint; etsi hostiles vires permultum eo creverunt. Id non agā quia non proxime in Suecos, sed illorum fœderatos Gallos tantum illi pugnaverint, quodq; proceres Polonia illos mox severis edictis in patriam revocaverint. Accepto nimirum hanc excusationem. Non computabo etiam inter injurias, quod Polonorum alij multi Cæsari adversus Suecos ipsos militaverint. Nemo hoc Polonis hætenus non condonavit: eoque nihil habuit causæ nuperus Polonus Legatus Christophorus Przimski, cur id defenderet à culpæ criminatione. Frustra sane exculas quod incusat nemo.

At vero quod per mediam Poloniam Cæsareus hostilis miles, nemine vetante, nemine vel leviter sese opponente, bis in provincias Regno Suedico subditas Uladislao Rege penetraverit; hoc vero non vacat culpa fractæ fidei. Prima excursio fuit Botio duce in Livoniam nihil hostile tū expectantem. Altera in Pomeraniam duce Crockovio, Ad neutram hosti fuit aditus nisi per mediam Poloniam. Non alia etiam via utraque incurso fuit instituta; non alia repulsus hostis se recepit & ultimum exitium evitavit. Quis non videt, talia institui non potuisse, nisi republica Polonica, non connivente tantum, sed conspirante clanculum in perniciem Suecicorum exercituum? Nec sane talia fieri solent in Regno rebus suis satagente. Erat vero
C 2 ipsa

ipsa quasi salus Suedici exercitus collocata saltim in Pōmerania tranquilla possessione: quam proinde plurimum profecto læsisset Crockovius, nisi celeritate & felicitate Konigsmarckij fuisset oppressus. Hunc vero non solum per Poloniam invadere Poloni permiserunt: sed monitus etiam & rogatus à Regni Suedici Senatoribus Senatus Polonicus, saltem ut redire hominem prohiberet, hunc tamen per Poloniam effugere passus est, Konigsmarckio autem persequenti transitum denegavit. Imo illi Crockovio ex arce Pucfense aliisque Poloniae castellis arma ac tormenta bellica submissa sunt. Botij irruptionem, conquerentibus Regni Suedici proceribus, excusare quidem conati sunt Poloni, frigide tamen, ignorantiam caussati. Ut proinde in Crockoviano hoc negotio saltem nullo eos colore fucaveris, à culpa hostilium molitionum contra induciarum leges.

Porro cum Oeseliam insulam Danus Regno Sueciæ cefisset, inter reliquas pacis condiciones, idem ille Vladislaus Rex non dubitavit insulanos ad defectionem à Suecis, in Regni Poloniae ditionem, misso multis cum literis & mandatis ad Oeselienses suo nobili camerario Bergio, invitare. Litera quam multæ hodieque superant: & palam adeo res acta est, ut negari non potuerit à quoquam. Eo vero conatu ruptam induciarum illam quam præmissimus legem, non minus luce meridiana est clarius. Quid enim est *moliri* aliquid *contra Regni Suedici provincias*, si hoc non est?

Ad hoc Vladislaus ille Rex ipsos quoque Livonos sollicitavit, ad defectionem à Suecis. Clanculariis quidem artibus res, ut solet, gesta est, emanavit tamen & plurimis testimoniis innotuit; usque adeo, ut nec hæ molitiones queant fronte haut erubescere negari.

Magis arcanis consiliis agitati fuerunt conatus Valdislai cum

slai cum Christiano IV Daniae Rege, cum Arnhemio, & Baudifio; ita tamen, ut prudentem neminem temere fefellerint, in perniciem Regni Suedici eos institutos, solo Numine frustrante iniqua facinora.

Hæc omnia jam tum Vladislao Rege contigerunt. **A** Ioanne Casimiro nemo non Sueciæ Procerum, cum Regina ipsa Christina & Rege Carolo Gustavo, majorem pactorum fidem expectasset. Defuncto Vladislao fratre, rogata ab illo pariter fratreque ejus Carolo Ferdinando, Serenissima Regina de eligendo Rege consultantibus Polonis Ioannem Casimirum in Regem studiose accurateque commendaverat: ac proinde omnium una spes erat, tandem aliquando vetus carcinoma, post tot annorum intervallum, animorum æstu jam defervescente, remedium admittere, inque id Ioannem Casimirum novo beneficio devinctum, operam sedulo daturum. Accedebat quod Poloni à Cosaccis, Tataris, Moschis undique premerentur, domi consiliis viribusque, foris auxiliis omnium Christianarum gentium nudati. Quis itaque non sperasset, saltim nunc serio incubituros cum suo Rege Polonos paci, aut minimum induciis cum Sueco pactis? Quid autem Poloni? Piafeciis ipse p. 509 testatur, propendisse illos magis in Casimirum Regem eligendum quam fratrem ejus Carolum Ferdinandum, quod esset *suffultus prerogativa hæreditarij tituli Regis Sueciæ*. Septennium circiter est, cum Ioannes Casimirus potiri rerum cœpit: tantum ab est vero illum interim serio consilia pacis agitasse, ut pene nunquam desuisse dixeris fidem induciarum violare. Harum legibus adjectum erat, quid in titulis Regiis utrinque observari debeat, & quidem Poloniæ Regibus abstinendum à titulo Regum Sueciæ: imo hoc quasi in basin substratum fuit induciis, utpote quum eo cave-retur Regno Sueciæ de libertate sua, Regibus de securi-tate.

rate. At vero novus hic Rex nunc vafro commento usus, lingua & more Gallico literas scripsit (quas antiqua consuetudo Latinas exigit) ne scilicet videretur ex lege abstinuisse debito sibi titulo, aut Reginae indebitum tribuisse: nunc Latine scribens, palam sive in sigillo sive in ipse titulo nomen Regis Sueciae sibi usurpavit. Nunquam, id quod lege erat cautum, ut observaret potuit induci: etsi bis solemniter de pace tractatus ea una pene de causa irriti redditi sint, ceu jam ante narravimus. Nec vero Regina duntaxat hisce ludibriis a Rege illo fuit contra induciarum pacta perpetuo exagitata, sed & Rex Carolus Gustavus; quamvis erga hunc solito modestiorem sese exhibuerit.

Audivisti jam de injuriis hisce monitos ipsos Regni Poloniae Senatores a Senatoribus Regni Sueciae. Dum expectatur emendatio, ex variis locis certissimis testimoniis adfertur, Regem Poloniae, more sui fratris, Livonos ad defectionem invitare, imo illos pacandis Cosackis in praedam offerre. Quae *molitio* inimica quam maxime est utique sanctis induciarum pactis. Non sane est quod existimes, incerto haec rumore niti, cum in promptu sint testimonia quamplura.

Nec his vero contentus Rex ille, nova clam foedera molitur, tantum in perniciem Regni Sueciae. Novisti, Nicanor, quanti interfit illius Regni, ne qua peregrina classis Balthico mari incumbat. Vertitur in eo sane salus Regni: utpote cujus provinciae pleraeque mari illo alluantur, ac proinde expositae sint incurfibus cujusque validae classis, si sit infesta. Hinc prudenter caverunt dudum Reges Senatoresque Regni Sueciae, ne qua classis peregrina maris illius tranquillitatem perturbaret. Diserte in pactum induciarum est receptum, quod jam audivisti: *ne Polonus armata classe uratur, nec eam aliis subministrer in regni Suedici detrimentum.*

trimentum. Ex aduerso Rex Polonus vicinos amicosque Suecorum, praesertim mare Balthicum vel accolentes vel navigantes, solis Suecis exclusis, omni studio allicit in foedus de paranda classe, & quidem peregrinis viribus maxime fulcienda, foederis formula jam concepta. Non indiget Poloniae Regnum classe, salim quamdiu induciae valent. Quare ergo jam classem meditatatur nisi in Suecici Regni damnum? Quare ab illo suo novo foedere solos Suecos exclusos vult? Certe communis boni si quod ab illa classe fuerit expectandum, etiam hi utique participes debebant esse, quum omne mare illud Balthicum finibus Suedicis potissimum sit inclusum. Id prorsus intolerabile, haec agitari ipso illo tempore quo pacis componendae causa in Sueciam Legati à Polono sunt missi. Cui enim prudenti non suboleat, missitationes illas institutas fraude quadam; ut nimirum eo tutius laterent insidiae, & Sueci pacis spe inflati, minus debito rebus suis attendentes, eo promptius circumvenirentur.

Tot modis uno non integro septennio, non dubitavit, in summa licet virium suarum debilitate, lacessere Suecos contra induciarum leges Rex ille Ioannes Casimirus. Quid censes fuisse facturum, si animo facultates respondissent? Sed non est quare quidquam divinemus de futuro, cum nimis liquido pateat, quantum non Vladislaus tantum, sed Ioannes quoque Casimirus Rex sanctam fidem induciarum violaverint fregerintque.

Dixeris forte, omnia haec nullo successu facta & in cassum; ac proinde non oportere vanos conatus revocari ad animum. At vero ipsas *molitiones* quasque, jam percepisti induciarum legibus esse veritas. Et vero quae sint induciae illae, quarum ope non sis tutus adversus molitiones? Certe bellum apertum utilius fuerit illa quiete, quae molitionibus quibusve
hosti-

hostilibus exposita est. Nemo profecto prudens talem quietem feret, aut illam hoc nomine dignabitur. Quis itaque non merito indignetur, si sentiat nunquam se non peti molitionibus occultis, quo tempore sacramento tranquillitas firmata erat? Nullum sane majus argumentum est iniqui & superbi animi, quam si viribus destitutus injuriarum non desinas. Insolentiam in potente ut excuses, in debili intoleranda est.

Sed soli Reges peccaverunt forte, nulla reipublicæ Polonicæ integræ culpa. At vero, utique non potuerunt Regni Senatores latere, ea quæ memoravimus facinora, quum in vulgus pene omnia innotuerint. De quam multis conquestum apud illos sæpius est. Quare itaque passi sunt Reges suos ita insolescere contra pacta conventa totius reipublicæ? Parcere nimirum voluerunt Regibus quo gratiam eorum obtinerent, quasi tanti non sit in Sueciam peccare. Aperte sane id patuit primo de pace Lybecensi congressu, quum post longam moram tandem Legati causarentur, non se auctores Regem suum de mutando titulo appellare. Atqui apud omnes populos recepti est juris, ut reipubl. universæ imputetur crimen, in quod cum possit & debeat animadvertere, permittit illa impune: nec à moribus Polonicis est alienum, sed satis familiare, Regum actus severe improbare ac peistringere. Itaque quod adhuc omnia præter morem maluerint connivere, culpa jam omnium facta est & communis & publica.

Verumtamen cautum fuit induciarum legibus, ut de iniuriis interea temporis abortis, utrinque circa Livonia fines conventus fierent, per commissarios, salvis induciis. Ita est. At non est pactum, onus petendi Commissiones illas Suecis incumbere. Conquesti Sueci sunt sæpius de iis quæ fierent adversus pacta, apud Reges & Senatores Regni Poloniæ

loniæ. Polonorum itaque erat, querelis illis commoda excusatione aliqua diluendis, conventus indicere aut petere: utpote cum non Sueci sed Poloni injuriarum & fractæ fidei arguerentur. At vero ne quidem semel ab iis id serio factum est. Imo quandoque ad Suecorum querelas ne quidem per literas aliquid est responsum; alias non nisi frigida excusatione querelæ rejectæ, inani obtentu scilicet ignorantia in publica omnium conscientia, vel extenuatione iniqua commissi facinoris. Quem fructum ergo etiam commissionum potuerunt sperare Sueci, si quas petissent, tam indigne habiti? Et vero, nonne Lybecenses bini illi de pace congressus, in quibus non dubitaverunt Poloni ipsa Induciarum pacta violare, & plenipotentias viciosissimas producere, satis ostendunt, quam futuri fuissent inutiles si non perniciosi de sopiendis querelis conventus? Non fuit sane ex dignitate Regni Suecici, etiam post acceptas injurias, à Polonis emendicare commissiones illas quas vocant. Poloni quod hac in re jure imputent Suecis, non habent: cum ipsi crediderint infra suam dignitatem esse, læsis etiam & conquerentibus Suecis mitigandis, conventus ejusmodi procurare.

Hisce omnibus ad hunc modum non nihil majore cura abs te expensis, nonne jam vides, Nicanor, potuisse merito Suecos vel paci renunciare, si quæ illis pax cum Polonis intercessisset? Certe similibus de causis gentes pacatissimas passim ad arma convolare, idque bellum non injustum videri, notissimum est. Illis unque populis, qui maxime nunc accusant Suecorum arma, longe levioribus prætextibus bellum gerere, solenne est. Ut facile appareat, uti illos potius felice armorum successu, quam injustitia; & hanc non nisi inane invidia odii que esse pallium.

Si pacis vero tempore ejusmodi injuriæ bellum mere-

D

antur

antur, quanto magis non nisi per inducias suspensis armis? Multum interest scilicet, Nicanor, inter pacis & induciarum status, nec quod in illo idem & in hoc tolerabile videtur, aut venia dignum. Rectissime Gellius: *non pax est inducia, bellum enim manet, pugna cessat.* Stricti juris omnia sunt per inducias: adeo ut si pars minus ex fide illas observet, alteri parti mox jus in sese det armorum, nisi speciali conventionione aliter sit pactum. Quali ratione non vivitur in pace.

Video nonnullos haud quidem diffiteri, justo dolore moros Suecos arma tandem corripuisse: arbitrari tamen, dissimulandas fuisse omnes injurias & condonandas, quod jam tum Poloni misere affligerentur: nec enim afflicto addendam afflictionem. Quorum probitas vehementer placet. At si afflictus aliquis, nec injuria forte afflictus, non desinat alios quietos hactenus & sibi indulgentes injuriis laceessere, imo in perniciem eorum conspirare, an is propterea dignus est misericordia quia jam tum affligitur? Neutiquam. Extremæ enim signum est insolentiae, etiam inter adversa moderari non posse impotenti animo; ac proinde poena dignum est exquisitissima. Quid si certissimum sit, fore ut is qui jam affligitur, ubi liberatus fuerit ab ærumnis, te majore solito damno afficiat, an pietas exigit parcere illi afflicto, donec emerferit? Non sane hoc exigit pietas, & fuerit hoc summæ imprudentiæ. Ad hoc, est quædam afflictio interdum alterius afflictionis remedium, perinde ut dolor dolori nonnunquam medetur. Itaque est interdum etiam ex re ejus qui affligitur, ut denuo affligatur. Habent hæc omnia in Polonis locum. Non defecerunt illi hactenus, rebus etiam turbulentissimis maximeque afflictis, inducias Suedicas violare, illique reipublicæ struere insidias contra conventa pacta; ceu audivisti. Cer-

tum est ex signis innumeris, Polonos recuperatis viribus infestissimos hostes futuros Regno Sueciæ, & nihil nunc conatibus obstare perinde, atque ea quibus cum constantur Moschorum & Cosaccorum arma. Denique jam redierunt eo res Polonicæ, ut nisi armis in Suedorum ditionem redigantur, succubiturum illud Regnum omne sit savitiæ Moschorum, Cosaccorum, Tatarorum, Turcarumve: quod paulo post liquebit. Quum itaque jam dudum Poloni in sese dederint Succis justam belli copiam, nec à morauultiore ullum malis remedium, sed periculum maxima utrique parti (nam & Suedici Regni summo cum dispendio fuerit conjuncta Moschorum Tatarorumque de Polonis victoria) certo immineant, non pium amplius, nec prudens fuisset, & pericula & injurias justorum armorum abstinencia alere.

Nisi vehementer fallor Amice, satis jam feci primæ dubitationi tuæ.

ALTERAM itidem nunc, paucis tamen, expediemus. Et quidem demonstrabimus primo, *rempubl. Poloniam non fuisse Moschis Cosaccisque parem, sed certo fuisse succubituram, atque ita futurum fuisse; ut latus illud Germania populis istis barbaris aeregeretur; deinde vero, novis viribus prudentique Suecorum administratione, ita suffulciri Poloniam posse, ut Germania ab isthoc periculo sit libera.*

Præ illud palam est, vel ex iis quæ hoc proximo quinquennio contigerunt. Quantos enim progressus fecit Czar Moschorum brevi tempore per Lithuaniam & Russiam Polonicam! Quam invalidam & levem manum tantæ multitudini tantoque robori objecit Polonus! Quanta porro sunt multitudine pariter & præliandi promptitudine rebelles Cosacki, & qui cum iis conspiravere agrestes Russi! Quantillum est quod Poloni opposuere! Quamve omnia infeli-

citer successerunt ! Nonne per est verisimile, in Suecia
vis & auctoritas intercessisset, futurum fuisse, ut vel hæc hy-
ems proxima Germaniæ finibus Tataros, Moschos, & Co-
saccos miscuisset ? Nec vtro est quod expectare meliora
à Polonis potuerimus; quæ illorum fuit corrupta respu-
blica.

Lustrafodes, mi Nicanor, militiam Polonicam. Nul-
la illi populo auxilia ab ulla Christiana gente. In Tataris
spes fuit Reip. posita: hoc est in iis qui in speciem amici, ast
in fidi incertique, & sub ipsa amicitia specie saxi sunt regi-
onis vastatores, in universum Christianæ hostes fidei &
Polonorum veteres inimici, soli prædæ intenti.

Iam cum miles sit alius delectus aut evocatus, alius merce-
narius, uterque sive pedestris sive equestris, & quidem aut pe-
regrinus aut patrius: non equidè nega vtro, olim magnum
robur fuisse evocati equitis Polonici; confusus illis quæ Sa-
moscius in Gallia jactavit, *Polonia Regem cum bellum illatum
propulsandum sineq; defendendi sunt, nulla impensa facta, supra
centum milia hominum armare; quanquam vehementer labo-
ret annalium Polonicorum fides apud quam multos, dum
præclara nobilis illius militiæ facinora narrant ad poste-
ros. At vero jamdudum in illo quidem Polonico equite
ostentationis & inanis famæ plus fuit quam solidi præsidij.
Ne quidem ipsi Poloni, gentis suæ haud parci laudatores,
virum hoc manifestissimum ausi fuerunt dissimulare. Unum
pro multis nunc tibi producam testem, geate Polonum, Si-
monem Starovolsium, doctum & eloquentem scriptorem
libelli cui Poloniæ nomen est. Is diserte suo loco disserens
de Regni viribus, cum multum jactasset nobilem Poloni-
cum equitatum, addit: *Sed in ista multitudine duo desideran-
tur quæ in bellis gerendis maxime sunt nociva, celeritas nimirum
& obedientia. Quia & tarde nobiles sub signa conveniunt. comitis
prime**

primo tot hebdomades celebratis, sine quibus bellum edicti non po-
 test: & difficulter ab æconomia sua uxoribus atq; liberis diuellun-
 tur: usq; tertium edictum expeditionis bellicæ prava consuetudi-
 ne expectantes. Cumq; iam ad locum designatum convenerint,
 tum se unitos & armatos animadverrentes, aut contra Regem aut
 contra Senatum tumultuantur. Vel etiam interdum Reges ipsi tar-
 dius in expeditionem procedunt & mora tempus elabi utro patiun-
 tur: ne vel à nobilitate ob malum regimen exagitentur, vel pre-
 tentioni eorum cum diminutione suorum reddituum aliquid tribu-
 ant. Unde incommoda ista Respubl. prospiciens, stipendiario mi-
 lite ordinarie bella peragere consuevit, generalem autem nobilita-
 tis expeditionem, in ultimum tantum casum reservavit, ut, si vel
 tributa non sufficerent, vel hostis ita potens esset, ut eè resistere
 conscripta milite Generalis belli nequiret, tum ad generalem o-
 mnium nobilium expeditionem, tanquam ad ultimum remedium
 confugiendum putarent. Idem Starovolscius paulo post: Quo
 autem in ejusmodi expeditiones paratior nobilitas fieret, statutum
 est jamdudum publico Comitiorum decreto, ut prima post Pascha-
 tis festum Dominica, in singulis satrapiis lustratio in armis fieret,
 & quisque Palatinus suorum provincialium nomina in tabulas re-
 ferret. Quod, æque ut & alia instituta patriæ, aut penitus negli-
 gitur, aut certe neglectè imperagitur, pœna in delinquentes valde
 levi assignata. Accedit porro, quod illa nobilium multitu-
 do evocata, licet velit, non possit tamen unum in corpus co-
 ire, propterea quod præfidiario milite pene ubivis sit de-
 stituta Polonia, ut & circa fines commodis arcibus contra
 subitas incursiones paratis. Fatetur etiam hoc Starovol-
 scius hisce verbis: Illa ingens nobilium equitum multitudo ob
 malum rei publ. regimen nullatenus simul convenire contra hostem
 potest: nam aliter nudarentur provinciæ conterminæ potentibus
 vicinis, quas utique custodire oportet, cum militem in urbibus
 præfidiarium nullibi omnino habeamus, qui impetum supervenientis

hostis aliquomodo reprimere possit, præter paucas cohortes in Russia quæ excubant. Vide mihi jam quælo decantatum illud robur nobilis equitatus Polonici quam sit invalidum: & tamen hoc & debebat esse & olim fuit dextera quasi manus Regni illius.

Instituerat olim & peditem evocatum, prudente consilio, Rex Sigismundus Augustus. Audi vero & de illo Starovolscium. *Pedestris quoque militia Augusti Regis invento, tam ex urbana quam è pagana plebe delecta, fere jam evanuit: & vix aliquot centena jam numerantur, eaque nullius frugi, qui quindecim millia superare debuerunt. Reliqui omnes, avaritia præsidum, censum exsolvere iussi & rusticanis laboribus adscripti, cingulum militare deposuerunt.* Laudo quod ille subjungit consilium, de juventute deligenda etiam ex agresti plebe in pedestrem militiam: neque dubito fore id utilissimum. At observo heic, non quid fieri possit aut debuerit, sed quemadmodum sese nunc adeo habeat militia Polonica. Et vero unice meretur annotari, illarum Russiae partium plebem, quæ Starovolscio iudice ad delectum omnium aptissima, multis injuriis irritatam, correptis armis aliquot jam annos oppugnare rempubl. Polonicam, ita ut hanc hodie experiatur acerrimum hostem. Sed & in univrsam de illo peditum Ordine habemus fatentem Starovolscium illum. *Pedites paucos habemus, (inquit) eosque è plebe omnes, non ita ad pugnam quam ad labores castrenses evocatos: ut nimirum fossas dum opus fodiant, vallum excipient, pontes construunt, vias sternunt, tormenta & impedimenta bellica conducunt, atque demum castra ipsa custodiant. Quod si vero oppugnationem loci alicujus mediamur, tum è Germania aut Ungaria mercenarios nobis pedites adducimus, qui sunt exercitatiores nostris.*

Saltim itaque in evocato milite domestico nihil est præsidij

praesidij reipubl. Polonica. Specta fodes jam & conditium. Equite vix alio utuntur Poloni, etiam mercenario, quam ex nobilitate patria conscripto, quem quod parte quarta regiorum proventuum in stipendium fruatur, ex instituto Regis Sigismundi Augusti, Quartianos appellant. Solet sane ille fortem satis sese ostendere. At vero simul disciplinam non audit, & si recte rem aestimes plus ferociae habet inconsultae, quam constantis fortitudinis. Sed & illorum ferociam parva admodum manus est: alij magis lingua quam pectore valent, & ut primo impetu animosi, ita repressi leviter statim languent atque a fuga praecipite quaerunt subsidium. Multus quidem est in iis laudandis Starovolscius: at si ex vero aestimes illius narratiunculas, apparebit, vehementer illum errare, dum soli illi equitatu adscribit facinora, quorum laudem maximam admistus pedes meruit.

Nec ego nec tu illis rebus interfuimus, Nicanor: provocare tamen non dubito ad ipsas Polonorum historias, quae nequiquam profecto Starovolscio consentiunt.

Majus haecenus robur & praesidium rebus suis invenit Polonia, in illo pedite gentis suae mercenario Cosaccorum Zaporovianorum, Et vero ex quo hanc militiam in ordinem & leges redegit Stephanus Rex, munimentum ille regni fere unicum fuit adversus Scythicas praecipue incurSIONES, nunquam pene non metuendas, & vim Turcarum. Verum hoc olim fuit. Nunc quantum mutavit! Rebus gestis, & numero, & remotiore regia loco, ipso denique solo suo & caelo, cum non in tempore cavissent Poloni, in eam magnitudinem miles ille sensim excreverat, ut coercentium morderet frena; ac proinde prudenter ita erat tractandus, ut non advertenti (ἐκ προαιωνίου τὸ δεῖν jubent sapientissimi Graecorum) subtracta quidem inolescendi facultate

facultate, in amore tamen & reverentia Polonica reipu-
blica perseveraret. Poloni vero primum Cosaccos inju-
riis irritare, inde arma in eos vertere, omnem militem il-
lum pene exauctorare, nec ita quidem ab injuriis abstinere.
Unde tandem Bogdano Chmielnicio duce, acerrimum il-
lud belli incendium orrum, quo septem jam annos Polonia
universa tantum non conflagravit.

Multis injuriis laesos Cosaccos, ne quidem prudentio-
res Poloni ipsi dissimulant. De illis inter multa alia hæc
sunt verba Stanislai Lubienski Episcopi Plocensis in Cen-
sura Laureæ Austriacæ Julij Belli: *Ceterum quadraginta pro-
ximis istis annis, numero & fortunis quas ex Asiaticis pradis cor-
radunt aucti, pradia quoque & domicilia in oppidis Regiis &
Nobilium habere ceperunt: quibus & uxores & res pretiosiores
deponerent. Cumque locorum domini & Regii præfecti eos cen-
su ac tributis gravarent, & quasi inservitutem redigere vellent,
sæpe illis rebellarunt. Ita orio ex libidine & cupiditate privato-
rum dissidio, aliquoties eos publicis armis & impensis coercere opus
fuit. Consule vero, Nicanor, & Piasecium. Ille narrabit,
jam anno 32, defuncto Sigismundo, tempore interregni,
cum alia tum religionis Græcæ sabbas immunitates sibi petiisse
Cosaccos à Regni Ordinibus, nihil tamen aliud accepisse
responsi, quam curia sibi futuras religionis Græcæ rationes.
Pristinæ scilicet & avitæ Græcæ religionis, cui allueverant,
loco per vim invitis Sigismundus curaverat obtrudi, ut
& aliis Ruthenis, ritus Latinos aut certe illos, per Unio-
nem cum Romano Pontifice institutam, Papali cultu in-
terpolatos. Quæ intolerabilis est animorum servitus.
Ejusdem Piasecij hæc sunt verba pag. 494. *Hoc anno, (1637)
licet fortuna exiguè tristiore, Cosacki pro retinendis libertati-
bus suis laborarunt. Cum enim diversi proceres Regni Polonia,
in ditionibus Kijoviensibus, Cosaccorum præcipuis sedibus, multas
possessiones**

possessiones partim emptione partim liberalitate Regis acquisivissent, census earum ut augerent, licentiam Cosaccorum quæ tali ipsorum proposito ob stare videbatur, refrenari oportere, apud Regem Senatuumq; predicabant. Narrat mox prolixius, quemadmodum post acerrimum conflictum, victis Cosaccis, dux eorum Paulucus cum quatuor aliis antesignanis post acceptam fidem deditioe sint capti. Idem pag. 501. multis persequitur, contra datam, fidem ducem Paulucum cum suis capite plexum: & publico Comitiorum decreto, omnes immunitates una cum oppido Tschumirovv Cosaccorum societati concessas à Regibus Polonia, fuisse abrogatas, negotio dato præfectis bellicis, ut nova expeditione suscepta, comitiorum illi decreto resistentes extirparent. Cum deinceps retulisset, belli illius adversus Cosaccos initi variam fortunam, Cosaccosq; deditioem tandem fecisse accepta securitate, fore ut in proximis comitiis pristina libertates ipsis restituerentur, addit, solutis castris cum diffugerent manipulatim ad propria, plurimos eorum à milite regio trucidatos, privilegia ipsorum in ambiguis Comitiorum deliberationibus mansisse; quodque magis, (inquit) tribunus seu commissarius illis à Rege nunc unus nunc alter datus stipendia ipsis defraudabat, serviliterque eos tractando, non nisi quantum querebat ex illorum obsequio. Fateretur idem Piafecijs pag. 508 Bogdanum Chimielnicki, ob injuriam atrocioram acceptam à præfecto domicilij sui Corsumi, redditum insolentioram, imprudentia vero ducum Polonicorum omnem Cosaccorum sentinam, jam exacerbatorum acceptis diversis à præfectis locorum injuriis, tum & à tribunis seu commissariis apud eos regijs, quasi stipendia ipsis retardarent, & eorum obsequio ad suos questus abuterentur, ad seditionem provocatam esse. Hæc omnia Piafecijs non dubitavit ad posteritatem referre. Sicut ingenua etiam ejus confessio extat pag. 509. de plebe Russica, quæ eodem cum Cosaccis tempore, anno nimirum

24
1548; arma corripuit: *illam nimirum cum esset Græci schismatis, pertinacius infensam ritui Latino, dominisque suis, Vnione ut vocant istos ritus confundentibus, & quod ab ea colonaria (quia plerumq; ibi Nobiles, fundos suos locant Indeis, insatiabili avaritia agendis possessionum censibus assueti) immensa extorqueant.*

Sed non est quare de causis motuum Cofacciorum hoc loco differam. Satis est si observes, Nicanor, ab illo milite nihil expectari hodie posse præsidij adversus Moschos quidem. Et vero eorum utriusque ritus sacros Græcos colunt; jamq; adeo Cofacci in ditionem pene Magni Moschorum Ducis concesserunt: non adeo pridem fœdere cum Tataris pacto Polonos aggressi sunt. Certe jam septem annos integros infensissimum reipubl. suæ hostem experta Polonia est Cofaccos suos; suntque illi hodie Moschorum Duci sacramento adstricti, tantum abest ut ingruentibus Moschis sese sint opposituri.

Superest unus miles externus. Et vero illo solet uti Polonia ex Hungaris, præcipue tamen ex Germanis conducto. At vero hæcenus quidem nunquam ille ad insignem numerum excrevit. Nec Germani nostri signa Polonica amant, quod durius plerumque habeantur & iniquius ab insolente Polonico equite. Ne quid nunc dicam de illo odio, quo plerique Poloni ingentem omnem Germanicam feruntur. Certe nec Poloni nisi ægris oculis Germanum militem vident, nec Germani Polonum fidum sibi solent experiri. Ut vero aliquid reipubl. Polonicæ opis sit positum in illo milite externo: quantillum, amabo, illud est! Quam impar sane Moscho, Tataro, Cofaccis! Et vero in univrsam miseram illam rempubl. cujus robur est in milite peregrino collocatum!

Expende porro, Nicanor, quam etiam reliqua sine quibus bellum non geritur aut miles officium non facit, fuerint apud

apud Polonos non satis idonea iis immanibus hostibus repellendis. Audi vero, sodes, ante omnia communem aliquam de iis omnibus Starovolscij confessionem. *Cum ad potentiam, ait, & firmitatem cujusque status requiratur numerositas virorum bellicosorum, abundantia comearum, pecuniarum magnitudo, armorum sufficientia, & frequentia munitionum: nullum prorsus ex praedictis conditionibus debito & convenienter habemus.* Hæc ille prudenter simul & ingenue. *Audivisti jam tum ejusdem æque ingenuam confessionem de milite ipso: & à nobis ille oculis tuis modo est exhibitus. De singulis reliquis in promptu est adferre itidem plurima: ne molestus sim tamen, non nisi uno illo Starovolscio teste nunc utar.*

Hujus hæc sunt verba: De comearum non est dubitandum, quin tantam in bellis multitudinem Rex Polonia alere possit: cum sit cuique manifestum, Regnum Polonia posse alia duo familia regna, prout ipsum est, non modo frugibus sed & carnibus & alio campanatico sustentare. Nihilominus nos Poloni in qualibet expeditione bellica fame laboramus: atq; sepius res jam jam ad finem perductas, propter comearum penuriam, turpiter deserimus. Quod totum procedit ex socordia praefectorum belli, aut potius Reipubl. Ordinum, qui dum aliquorsum bellum edicunt, nusquam in partibus illis de comearum provident, sed quod cuique militi fors offert, id rapit in transitu; & postea sese cum equis & famulis in castris sustentat. Fame vero oborta, aut morbis passim omnes intereunt, aut nolunt obedire ducibus suis, & dilabuntur. Quod si vero Respubl. primum ibi de comearum provideret, quo exercitum mittere vellet, & comearum ille, ob abundantiam rerum omnium, parvo certe constaret, & expeditionem propositam facile ad finem operatum deduceret.

Pergit idem Starovolscius: Iam autem quoad pecuniam, parata illa in arario nusquam reperitur, sed iam demum, cum

Bellum per Comitia edicitur, provincialibus imponitur, vectigalique diversa bello finiando sufficientia statuuntur. Sed & hæc ipsa, vel tarde conferuntur, vel non ex integro in ararium inferuntur, prior pars privatorum cupiditati cedit. Quæ si paulo ordinatius colligerentur, atque etiam tum, cum bellum nobis nullum est, moderate imponerentur, & asservarentur in prompulariis: profecto & exercitus nostros celerius in hostes educremus, & militem ipsum obsequentiores in bellis haberemus: qui dum avaritiâ gubernantium stipendia sibi retineri vident, facile in perniciem patriæ conjurant, quodjam sæpissime sumus experiti. Hæc de pecunia publica ille. Debuisset autem merito addere, pecuniæ exiguam vim posse contrahi, quoniam Episcopi & Religiosi nihil de suis bonis in publicum conferunt, cum tamen habeant opes longe maximas, multo certe majores opibus Nobilium, Regiis proventibus pene suppare. Quo nihil est indignius.

Sed audiamus porro Starovolscium. Arma quisque sibi privatus curat à Germania, aut aliqua alia gente vicina portari: quia Rex aut Respubl. nullum armamentarium publicum habet. Sunt tamen aliquot in locis repositoria tormentorum majorum nuperrime à Serenissimo Rege Vladislao IV instituta: sed plura multo & ordinatiora civitates habent, itemque nobiles nonnulli & proceres Regni.

Postremum & hæc addit: Quantum ad munitiones & fortalitia, candide fatendum est, illa omnino in Polonia nulla existere, præter aliquot castella privatorum; idg. sparsim per provincias & Regnum, ut est Zamoscium, Lancutum, Zbarasium, Neswitzia, Lachovicia, Medirecia, Dulona, aliæq. minuitiores populationes. Hæc Starovolscius. Vult quidem idem ille: propugnaculis non esse opus, quod Poloni sua facile vel pectoribus suis tueri possint: prout hæctenus tutari, sine, aperto potius Marte cum hoste decertando, quam vel stratagematis utendo vel

do vel propugnaculis sese includendo. Verum hæc quidem persuasio aque est inanis atque illa veterum Laconum: quam proinde sapiens vir Aristoteles *in opere Politico* & nimiam ruditatis nomine traducit & præclaris rationibus convellit. Et vero, ceu ille quoque dicebat, *errorem illum res ipsa convincunt* & consensus omnium gentium prudentiorum veteris pariter nostrique ævi. Nec profecto quod *aperto Marte* hæcenus tuta fuerit Polonia, etiam impostum par fortuna speranda. Imo sperari illa non potest, postquam virtus prisca militaris multum adeo mutavit, & potissimum militem suum Polonia hodie experiatur hostem. Certe cum Poloniam natura ipsa vel mari, vel fluviis, (Borysthenem excipio: sed illum jam tum suum fecit Moschus) vel montibus nisi Hungariam versus, vel sylvis aut paludibus inaccessis neutiquam muniverit, & ab arte nihil accesserit præsidij, præ omnibus Europæ rebus publicis Polonia virium imbecillitate laborat.

Quum in hunc modum vero omnis res militaris Polonica sese habeat, cui non patet, imparem esse Poloniam repellendis vel solis Moschis; præsertim postquam non tantum Russica plebs Poloniæ, verum etiam Cosacci ipsi in Czaris imperium transferunt?

Neque vero est quod cogitemus tempora prisca, aut veterum Polonorum in Moschis domandis felicitatem. Plurimum enim decrevit vis Polonica intra Paucos annos, præsertim ex quo Zaporovianus miles plebe Russica stipatus Polonos deseruit, quod jam sæpius monuimus. Ex adverso longe melior hodie est ratio Moschicæ militiæ quam fuit olim. Utpote quum Germanico more signa sequi, ordinem servare, audire disciplinam & quidem sub ducibus Germanis caperit. Quodque maximum est, hodie sub imperatore est miles ille, juvene belli avido, omni-

bus domi pacatis: quum paulo ante á domino ignavo, & rebus domi vel corruptis vel certe post diuturnum civile bellum fessis, haberetur. Nec enim nunc repetam, quanta Moschorum viribus facta sit accessio per Cosaccos & agrestem Russorum Poloniae manum.

Non est etiam quod existimes, potuisse Polonos restituere in integrum res suas. *Primo* enim ea utique vis fuit Moschica, isque irruentis mali impetus, ut nisi parato jam & constituto remedio reipubl. interitus haud potuerit averti. In omni mora periculum fuit, dumq; deliberassent Poloni de componenda rectius republ. jam periissent, & in finibus Germaniae jam hæsisset Moschus.

Is *deinde* fuit status reipubl. Polonicae, ut nec vitia sua ferre amplius potuerit nec domesticam medicinam admittere. Consultationibus publicis comitorum quid potuit esse magis confusum, factiosum, & turbulentum? Parum abest quin Euripideum illud de iis affirmare licuerit: *ἕδειξ' ἕδειξ' ἀνδρα ἕδεν.* Quid magis perniciosum reipubl. quam paucorum Nunciorum terrestrium, quos vocant, obnunciatione, integra Regni comitia reddi interdum irrita! Quanto in vilipendio fuit Regia auctoritas! Quid Regibus tandem reliquum mansit præter tenuem splendorem! Non disputabo nunc, quibus de causis & per quos ingentem illam jacturam fecerit Regia Majestas. Scio enim & à Regibus ipsis illam præcipitatum, & à Regni Ordinibus sensim esse subrutam. At profecto ea est populi illius indoles, ut etsi ferre nequeat dominatum integrum, nequeat tamen etiam ferre integram libertatem, ac proinde nisi Regis dignitate salva ipse salvus esse non possit. Iam cum ante hac magistratus sacri pariter profanique libera Regum prudentia constituerentur; quantis factio- nibus, quantis tumultibus, res sancta & reipubl. summe necessa-

necessaria jam annos aliquot caput involvi! Dixeris nihil perinde reipubl. aliquam diu turbasse. Ipsa sum ma judicium laborasse, ut ita loquar, lethaliter querela publica omnium fuit. Ipsemet Starovolscius non dubitavit inter causas felicium armorum Gustavi Adolphi Regis in Polonos referre, *iram Numinis, ob tot scelera publica impunita.*

Porro in omni populo Polonico credin' fuisse qui serio optarint reipubl. statum qui erat integrum? Mihi vix videtur. *Primum* enim utique religionis obtentu inter sese hostili prope fuerunt Poloni animo, ex quo Sigismundi Regis cura Jesuitæ in Regno illo invaluerunt. Iam à multis seculis scilicet Ruthenica gens, quæ aut Poloniæ Regibus aut Magnis Lithuania Ducibus subest, Græcos ritus sensusque amplexa est, multum à Romanis diversos, quibus populus reliquus fuit addictus. At semper inter illos pacata omnia: nec sacrorum diversitas reipubl. civilis commune studium turbavit. Posteaquam Romanus cultus avorum memoria passim terrarum ab erroribus superstitionis purgatus est, in Polonia quoque numerosa satis multitudo novis illis partibus accessit: non sine aliquo motu quidem, qui tamen intramodum fuit, nec aliquod animorum divortium induxit. Simul vero Sigismundus Rex Jesuitarum consilio & opera sacra profanaque omnia coepit regere; jam omnia turbari, solis Romanae superstitionis affectis honores dignitatesque vindicari, diversa sentientes convitiis & contumeliis affici, in eos tanquam hæreticos extrema meritis omnem reliquum populum incendi, omnes urbes Jesuitarum collegiis alligandæ juventuti idoneis repleti, misero denique Ruthenorum populo atque adeo & Zaporovia nis Cosaccis Romanensia illa per vim obtrudi. Unde ita in partes scissus est populus, ut jam ipsimet reipubl. suæ indignentur partes
quæq;

quæq; Romanenses enim illi, etsi numero & dignitate reliquis prævaleant, accensi indocto zelo, cum injuria conjunctum existimant quod supersint qui sentiant aliter, præsentem felicitate sua neutiquam contenti. Reliqui dolent, deprimi se & honoribus debitis privari tantum ob innoxios sensus. Multo maxime fremunt Rutheni vim passi. Nulla harum partium igitur amare potuit præsentem reipubl. statum, quippe quum nulla non de injuria conquesta sit, quam ex publico statu acceperit.

Lege, sodes, Nicanor, quæ ipsemet Piafecijs narrat, de Jesuitarum quidem auctoritate apud Sigismundum pag. 300 : quemadmodum illi Jesuitæ innumeris contentionibus urbem Rigam ad desperationem adegerint pag. 345 : de turbis ex Unione quorundam Russicorum antistitum cum Papa Romano facta exortis, pag. 139. & 444. & 459. Quo ultimo loco ut & pag. 445. 448. 456. 458. simul discas, Evangelicorum tolerantia, sacramentis Regiis dudum confirmata, quam sese opposuerint in illo post Sigismundum interregno optimatum primores, quodque illam non admiserint Præsules, nisi addita illa clausula: *salvis juribus Ecclesie Catholicae Romanae* : quæ quid sibi velit nemini est occultum. Indico duntaxat tibi loca, quæ possis consulere si libet : nec enim mei est instituti hæc omnia plene narrare. Staravolscius non dubitavit affirmare, eo rem rediisse *ut nemo in Senatuum admitti, aut admittora subsellia vocari quisquam potuerit, nisi Romanae professionis.* Kobierzyckius vero, quo loco in defuncti Sigismundi laudes se diffundit, l. 1. *Vladislai Principis*, hisce verbis utitur : *Constantissimum materna pietatis cultorem habuit Polonia : quam serpente hæreseos contagione leni ac efficace (efficace sane apud ambitiosos, ac iniqua & communi omnium libertati adversa) medicina ad veteris orthodoxæque religionis revocavit*

*vocavit sensum, cum praefecturas & magistratus deferreret viris
 virtute majorumq; fidei opprime tenacibus: eorum dominationis arcano
 reterto, (fuit sane arcanum dominationis, utpote cum hoc
 ipso unam eamque majorem partem procerum zelotarum
 sibi Rex plurimum devinxerit, exiguo tamen commodo)
 haereses absq; ullo strepitu partim supprimeret, partim memoranda
 pietatis exemplo ad pristinum reduceret statum. Et qui potissimum
 precipuamq; Senatus partem novo ac recenti additam dogmati
 in primordiis regnorum repererat, decedens duos tantum relin-
 queret, Sigismundum Grudzinium Calisensem, & Raphaëlem
 Leszynium Belzensem Palatinos, illum quidem occultiori cuidam
 sectae deditum, proindeq; minus noxium; hunc Calvinisequacem,
 summa nihilominus probitatis civem patriaeque studentem com-
 modis.*

Pecco forte Nicanor, quod probare infirmam testi-
 moniis illa, quæ omnibus Polonicarum rerum gnaris
 sunt notissima. Utile tamen duxi saltem pauca hæc ad-
 ferre in medium, quo omnis dubitatio tuo animo exima-
 tur, quoniam haud facile soles credere (quæ tui est ingenij
 probitas) sequiori famæ et si vulgatissima.

Non vero illa tantum ratione dissecta est in partes
 Polonia, verum etiam in universum inter ipsos Equites
 & Prælatos, quos penes cæteroquin summa est reipubl.
 pessime convenit. Capita contentionum (sunt autem
 ponderis haud exigui) legere licet apud Piascium pag.
 444. Neque Equitum causæ justissimæ à republ. ullum
 potest esse remedium, quum clerus curiæ Papalis favore
 se tueatur. Et tamen nemo prudens non videt, illa quæ
 Episcopi arrogant sibi jura, non posse salva republica ad-
 mitti.

Quis crediderit porro, populum omnem ingenuum
 F reliquum

reliquum amasse illam rempublicam, quæ sese exclusit ab honoribus adeundis? Non sane firmo est loco civitas quæ plerofque habet inhonoratos.

Longe vero iniquior est conditio plebis Polonica; quia durissima premitur servitute. Ceu jam supra audivimus, plebem agrestem Ruthenorum, ob summas injurias, in ipsos dominos suos arma corripuisse. Multo minus ergo plebs potuit præsentem reipubl. statum amare.

Taceo alias privatas lites, quibus Polonia hodie est referatissima, ipsomet teste Staravolscio: idque quoniam minus quam reliqua diffidia in publicum nocent. Etiam illa tamen animos ab amore publici status multum avertunt. Nihil etiam dicam de immani luxu pariter & luxuria, quibus ditissima patrimonia brevi absorbentur, & qui ad egestatem sunt redacti incitantur ad res novas. Non tangam quoq; illam superbiam: qua factum, ut alios tantum non omnes præ se contempserint Poloni, cum primis ipsos hostes suos *Minimi sese semper fecisse Suecos*, ultro fatetur Staravolscius. Silebo denique illam ditescendi cupiditatem, quæ aliquamdiu inter Polonos præter solitum exaruit. Prudenter tamen Staravolscius fatetur, illa *cupiditate* hoc effectum, *ut minus publicis rebus modo sint intenti Poloni, & quis eorum privato commodo studeat: ex quo procerum assidue discordia, nobilium inobedientia, aula suspiciones, Principis contemptus, rerum neglectus passim.*

Non possum verò non tibi considerandum exponere immodicum illud libertatis studium, qua lue laborat universa Nobilitas Polonica. Nec enim illa veram libertatem denique cupiit, sed in licentiam effusa nec leges amplius nec Regis aut magistratum jussa audit; unoquoque plenum suarum rerum arbitrium affectante. Hoc enim

enim est evertere penitus rempublicam & convellere omnem societatem civilem. Certè hisce moribus rempublicam tueri salvam, unum est eorum quæ sunt impossibilia. Nec vero est quod sperare meliora quem ju-beant tempora mollia, quæ interdum hisce vitiis laborantes republicas aliquamdiu sustentant. Simul enim vel domi vel foris gravior aliquis motus exoritur, republicæ ejusmodi illico collabascunt. Perinde atq; domus aliqua aut navis lacera coelo benigno quidem superest & mentitur aliquod robur; tempestati tamen mox succumbit.

Atqui tantis morbis laborantem Poloniam invasit immani multitudine Moschus. Quis potuisset itaque non illa tota in tam potentis hostis ditionem pervenire? Et vero pene omnem Lithuaniam, & Russiæ Polonicæ pleraque, insperata armorum felicitate, spacio temporis perexiguo Moschus jam subegit. Nec potuerunt Poloni dissimulare suam imbecillitatem, maximum ruentibus suis rebus præsidium à Tataro, capitali gentis hoste, expectando.

Iam ante ostendi, in tanto discrimine & tam presente, rempublicam suam non potuisse Polonos ita emendare ut esset par tuendis reliquis. Non obscurum vero est etiam ex ijs quæ in medium attuli: etiam si tempus hoc admisisset correctionem; mores tamen eos esse, eoque rediisse Polonica omnia, ut nisi vi adhibita rempublica quo par est modo componi haud potuerit, Numquid enim cui fiat verisimile, homines illis moribus & institutis non tinctos, non imbutos, sed plane immer-sos, innutritosque, sponte sua, boni publici causa, mutaturos illa sibi adeo accepta, laudata, usitata? Alienum est hoc ab omni humano ingenio. Et vero quis illis per-

maudeat, saltim improbum esse illud libertatis studium quod ducuntur? Utque multis hoc persuadeas, cum paucissimè quid expediat publice, præ inani cupiditate privata rei, intellegant, saltim apud plurimos doctrina sola nihil effeceris. Sed & qui intelligunt bona malaque, tamen raro ea sunt virtute, ut quæ intelligunt sectentur.

Vi ergo quadam opus omnino fuit reipubl. Polonicæ si corrigi debuit. Vi, inquam. Nec vero tales rerum publ. morbos nisi vi sanaveris. Certe ut corporis ita & reipublicæ mala quædam ferrum & ignem exigunt: molli aut lenta medicina exasperantur augeſcuntque.

Cæterum nec domi (in ipsa inquam Polonia) partis alicujus, fuit vis par illi carcinomati edomando. Non Regis sane, non alicujus Nobilium ordinis illa fuit potentia. Utq; fuisset; attamen num pars victrix fuisset omnia ex usu publico compositura, per profecto est incertum. Ut sequiora quæque suspicemur, movent nos plerorumque mores efferi.

Quicquid hujus sit, non potuisse amplius Polonos Moschorum potentia resistere, ac proinde futurum brevi fuisse, ut omne illud Germaniæ latus barbaræ Moschorum tyrannidi & Tatarorum incurſibus nudaretur, haud dubie, perspecta penitus Polonorum republ. etiam tu, Nicanor, jam confiteberis. Cave, vero, dubites, Suecorum consilio & viribus imposterum ab illo quidem immenso periculo nos tutos fore. Favet illorum conatibus altissimum Numen: ceu palam est. Præest Rex, pietate non fucata, prudentia, dexteritate agendarum rerum, animi generositate & fortitudine, vigilantia, modestia, benignitate, elementia, nemini eorum quos hic sol vidit rebus magnis gerendis pares, secundus. Huic

acma-

admanum Senatus fidelis, gnauus, cautus; exercitus bel-
landi vetus, obsequens, numero magnus, virtute maxi-
mus, semper victor, nunquam victus. Abunde est pru-
dentia ad componendam feliciter rem Poloniae: abunde
potentia ad improbos & refractarios coercendos. Quanto
magis iunctis Sueciae viribus idonea impofterum erit Po-
lonia, procul abigendis Moschis, Tataris, alijsq; barbaris!
Non sine causa profecto iam tum Constantinopoli trepi-
datur ad hanc potentiam. Certe non major fuit Alexan-
dri vis, qua Persis superatis omnem Asiam domuit. Et
ex illis ad Pontum locis Gothi quondam Macedoniam,
Graeciam, & Asiam populati sunt.

Legi quidem nuperrimi Polonorum Legati Christo-
phori Przimski orationem, ad Regem Carolum Gusta-
vum habitam: qua tumidus orator ille etiam hoc per-
suadere voluit, non posse feliciter Poloniam cum Sue-
cia coniungi, quod *distinctissima sint regna: diuisisse naturam
mari: dissociasse constitutionem imperij & religionem: discre-
pare legibus, moribus, habitu, lingua: in nullo sibi populos hosce
esse similes nisi ferocia discordiarum omnium fomite.* Non po-
tui vero non ridere. haec a Polono eoque Casimiri Regis,
Lagato, dici: quum tamen iam sexaginta prope annos per-
petuos Polonorum Reges affectauerint in Suecos impe-
rium, & Polonici Regni Proceres Regum suorum illa de-
sideria consilio, aere, milite iuerint: imo cum in suam
republicam receperint Poloni ipsi olim, & Russos insti-
tutis sacris pariter profanisque multum alienos, & Borus-
sos Livonosque lingua & moribus semper, hodie etiam
religione diversos, & Lituanos denique cum adhuc foeda
barbarie & paganismo essent collutulati.

Distinctiones eiusmodi obstare constituendae repu-
blicae

blicæ alicui absolutissimæ omnibusque numeris perfectæ, fateor. At illam ut voto optare licet, ita assequi non licet. Platonicæ civitatis ea felicitas fuerit. De illa condenda nulla hodie deliberatio est. Gentes non minus atque Poloni sunt & Sueci, mari divisas & institutis differentes, in unum reipubl. corpus sic satis feliciter posse concrefcere, jam à plurimis seculis inter omnes homines usu compertum est. Ad linguam moresque alienos addiscendos ipsi Poloni longe sunt aptissimi. Non dubitavit sane eorum ingenium hoc nomine commendare ipsemet Starovolscius: *quod non solum ad convictum atque familiaritatem quorumlibet faciles, verum etiam ad mores & imitationem eorum cum quibus vivunt, externorum præsertim, sint flexibiles; quod item libenter peregrinentur, & earum gentium linguas ad quas perveniunt cupide & facile addiscant.* Non sane vel in medio Latio tam multos reperiri cum quibus Latine possis loqui (quod idem dicit) verissima Poloniæ laus est. Ut mores aut habitus aut leges omnium iidem sint, non est necessum in republica, qualem constituere vulgo solemus. Satis ergo fuerit; si imposterum uterque populus conveniat in legibus, quæ utriusque salutem bonumque communem attinent. Nec ea est ferocia Suecorum (quod Przimsky forte existimat) quæ Polonum non ferat. Germanicus genti animus est: qualem in Prussis & Livonibus Poloni utique non sunt averfati. Ne Polonorum quidem ea ferocia fuit, ut non ultro sibi expetierint Regem olim quidem Lithuanum Jagellonem, non adeo pridem Henricum Vallesium Gallum, Stephanum Bathorium Hungarum, Sigismundum Svecum: imo non passi sint per aliquot centum annos Germaniæ nostræ Reges sibi dominari. Quod si quorundam major hodie

hodie est ferocia, cogitemus verus illud.

Nemo adeo ferus est qui non misescere possit.

Non desunt remedia compescendæ ferociæ, & mitigandis superbis pectoribus.

Maximum concordiaæ statuminandæ obstaculum videtur fore Papalem religionem, qua plerorumque procerum aliorumque animi fascinati sunt. At vero jam audivisti, Nicanor, plurimis seculis, Russos Græcis sacris addictos cum Polonis Latinorum rituum affectis pacate in unam republ. coaluisse: inter eosdem porro Polonos & Protestantes sic satis bene convenisse: donec Jesuitarum magisterio in odium omnium dissidentium multi Polonorum incensi sunt. Non diffiteor, manente illo amaro zelo, sinceram aliquam animorum unionem haud sperari posse. Potest vero & ille in concordiam paulatim temperari modo non uno, tantum si removeantur è medio illi incendiarij. Nec vero fortassis fiet hoc invitis multum Polonis ipsis: utpote quum jam ante hos quadraginta annos idem agitaverint procerum complures, quod libri tunc editi docent: & annui reditus habeant quidem illi magistri, plus quadringentis millibus, tanto sumptu tamen tamque insano, oratorem nullum, Historici Politici ne umbram quidem, Semitheologastros Scholasticos aliquot, Philosophum sesquialterum, qui non dicere sed dictare tantum sciat, habeant, quod ipsa Academia Cracoviensis illis publico libro exhibavit.

Sed non est quare nos, Nicanor, ea cura mordeat. Deus qui inusitata felicitate Suecorum arma hætenus fortunavit, Serenissimo Regi ejusque prudentissimo Senatui consilia componendæ reipublicæ non denegabit. Et vero quidni hodie præsent Sueones Gothique, quod olim

olim æterna cum nominis laude Westrogothi Ostrogothique in Italia Hispania & alibi præstiterunt? Imo quod Gothi quondam effecerunt in ipsis illis Polonici hodie Regni provincijs. Ex Iornande sane discimus, Gothos simul trans Vistulam migraverunt, gentem Spalorum (quæ est ipsa nostra Polonorum trans Vistulam tunc habitans) victoricibus armis superasse, & denique Hermenerico Rege (quò tempore Gothi Russiam rubram, & Walachiam incoluerunt,) omnes populos inter mare Balticum, Euxinum pontum & Danubium suo imperio subiecisse. Nec tamen est quare hisce antiquis exemplis optima quæque nunc sperare te jubeam, cum alia sint ad manum recentissima. Ego potius quoniam tuis dubitationibus, nisi fallor abunde satisfeci, & jam modum pene excessi epistolæ, tandem desino. Deum autem veneror, ut pergat favere victoricibus inclyti populi armis, nobisque Germanis integram servet tranquillitatem. Vale, vi Kal. Novembr.

CIO IO CLV.

F I N I S.

--- *Arma ferenti*
Omnia dat qui iusta negat.

01 A 6565

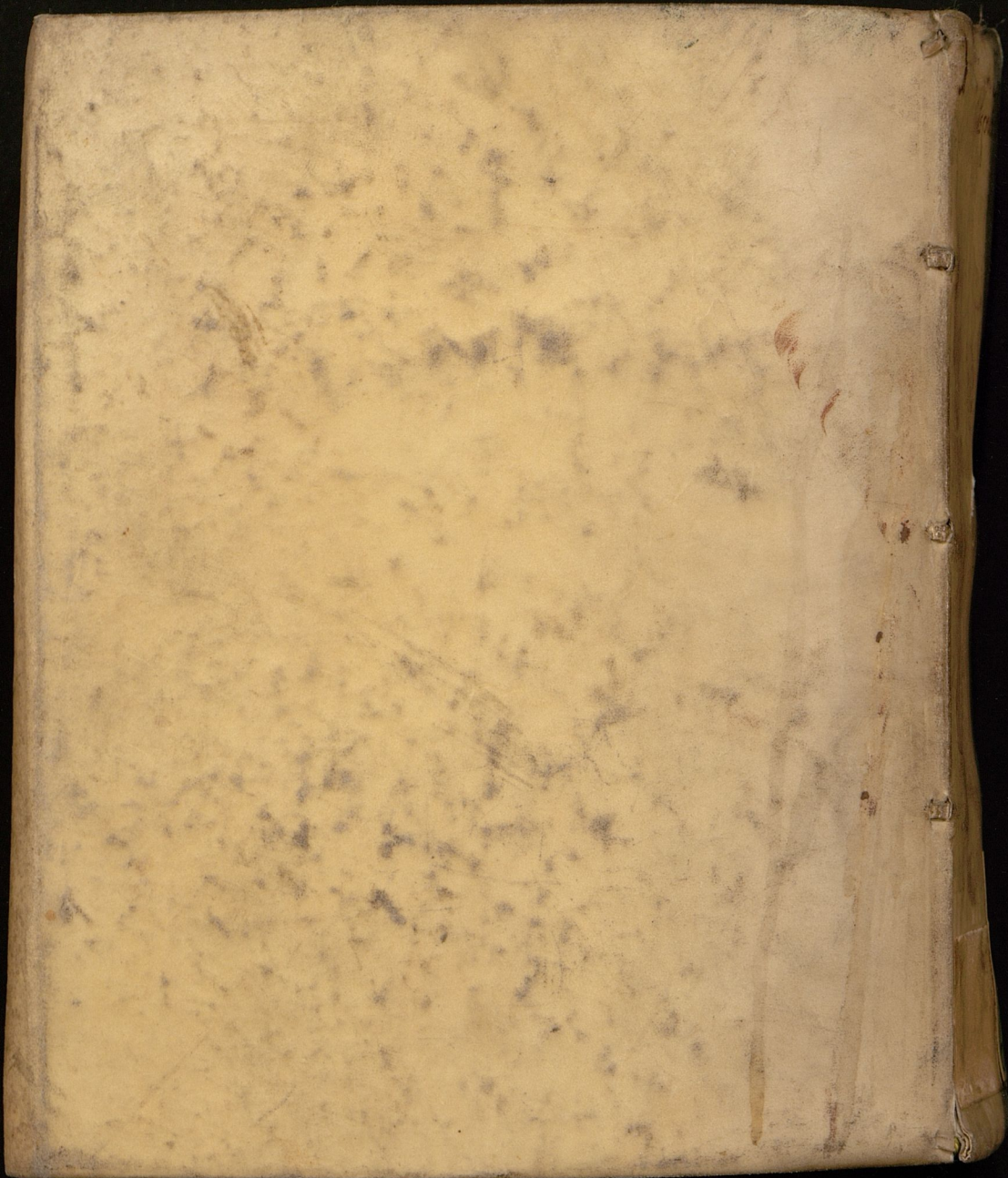
ULB Halle
003 092 402

3

V. 17

3
CYRIACI THRASYMACHI
DE JUSTITIA ARMO:
RVM SVECICORVM IN
POLONOS

Perque ea

Liberata à magno periculo
Germania

AD

ANDREAM NICANOREM
EPISTOLA.

EDITIO NOVA

Juxta exemplar Stetinense.

HELMESTADI

Excudebat HENNINGVS MULLERVS

CIC IO C LVI.